

SPROG- KRÆSEN

Nyt fra
Den Danske
Sprogkreds 30

20. september
2026

Sprogkræsen 30 løfter sløret for årets modtagere af Svanepriisen og Ællingepriisen og bringer korte præsentationer af forfatteren Dorte Roholte og ambassadøren Ewa Dębska, som begge skal fejres ved prisfesten den 30. september på Kulturstationen i Vanløse.

Men bladet byder på meget mere end priser og fest. Vi går tæt på sprogpolitik, sprogbrug og ord med særlige historier og betydninger. Blandt andet ser vi nærmere på den store internationale PISA-undersøgelse, der blev offentliggjort i september i år, og som viste et markant fald i de danske 15-åriges læsefærdigheder. Vi ser på resultaterne og diskuterer nogle af de mulige forklaringer.

Derfra bevæger vi os videre til Dansk Sprognævns store undersøgelse *Kan vi på dansk?*, som løber gennem 2026. Her undersøges danskernes kendskab til engelske ord og mulige danske afløserord – altså ord, der kan bruges i stedet for de engelske.

Også forholdet mellem ord og betydning kommer under lup. Vi ser på termerne *pendulord*, *Janusord* og *autoantonymer*, som alle bruges om ord med modsatrettede betydninger. Desuden tager vi fat på ordet *elderspeak* og foreslår det danske afløserord *dikkedikkesprog*.

Til sidst ser vi tilbage på et begivenhedsrigt forår og efterår med billeder og beskrivelser fra Den Danske Sprogkreds' mange arrangementer fra maj til september 2026.

udgives af Den Danske Sprogkreds
på Forlaget Bostrup

Ansvarshavende redaktør: Lise Bostrup

Layout: Martin Sand Pævatalu

Illustration s. 30 Gert Ejton

Fotos: Lise Bostrup, Michael Falkendorf,

Jette Pagh Stenbjerre m.fl.

Nogle af billederne er udarbejdet
eller bearbejdet med AI.

Korrektur: Karin Louise Sigurskjold.

Den Danske Sprogkreds' bestyrelse

Lise Bostrup (formand og redaktør),

Karin Louise Sigurskjold (næstformand),

Jesper Sidelmann Markussen (it-ansvarlig)

Irina Bjørnø, Michael Falkendorf,

Ingrid Slott og Jette Pagh Stenbjerre.

Suppleant: Bjarne Skildal-Jensen.

www.DenDanskeSprogkreds.dk /

Facebook: Den Danske Sprogkreds

Indhold

Siden sidst

Madens Folkemøde, Festivalen Sprogense i Bogense, Præstø Litteraturfestival, Seniorfestivalen i Marielyst, Generalforsamling, Ny bestyrelse, Amager Festival, Sprogkredsen i udlandet s. 3

Sprogpriserne Svanen og Ællingen 2026

Baggrund og årets tildelinger s. 9

PISA – hvad er det?

Lise Bostrup: *Danske elever læser dårligere end før* s. 12

Dansk Sprognævnets kampagne: om engelsk i dansk

Lise Bostrup: *Kan vi på dansk?* s. 16

Emil Delord Frimann Probst: *Ja, selvfølgelig kan vi på dansk* s. 19

Forskellige slags ord

Lise Bostrup: *Pendulord, Janusord og autoantonymer* s. 22

Lise Bostrup: *En ny krasenhed* s. 24

Lise Bostrup: *Når naboerne flytter ind i sproget* s. 26

Karin Louise Sigurskjold: *Ord og udtryk om høns* s. 28

Anmeldelser

Jens Raahauge: *Ramt på smag, lugt og følelse* s. 30

Er du sprogkræsen?

Lise Bostrup: *Dikkekikkesprog eller elderspeak* s. 31

Den Danske Sprogkredsens program september – december 2026 s. 32

Kontakt Lise Bostrup

Herlufsholmvej 11, 2720 Vanløse

DenDanskeSprogkreds@gmail.com

Tlf. 26 71 78 37

Abonnement på Sprogkræsen

Sprogkræsen udkommer 4 gange om året.

Papirudgave: 300 kr. pr. år eks. porto

Elektronisk udgave: 300 kr. pr. år.

Medlemskab

af Den Danske Sprogkreds

250 kr. pr. år inkl. årets udgivelser

og entré til Sprogkredsens arrangementer

Danske Bank 9570 12543832

MobilePay 26 71 78 37

ISSN 2596-7347

Siden sidst

Madens Folkemøde på Hovedbiblioteket i Nykøbing F

Torsdag den 21. maj var Den Danske Sprogkreds i samarbejde med Forfattergruppen Os hernedefra, der består af forfattere fra Lolland, Falster og Sydsjælland, inviteret til at afholde en quiz om faste udtryk og ordsprog med udgangspunkt i Sprogkredsens fem bøger om faste udtryk og ordsprog.

På billederne ses Lise Bostrup, Else Lefmann, Torsten Elsvor, Karin Louise Sigurskjold og Jens Raahauge. Herudover læste Michael Falkendorf, Gitte Gram og Dorte Roholte fortællinger og digte op. Publikum skulle så gætte, hvilke udtryk de handlede om. Hvis der var brug for hjælp, klikkede vi billedkunstneren Gert Ejtons karakteristiske og pædagogiske tegninger frem, og på denne måde blev alle udtrykkene gættet.

De 10 bedste gætttere fik bogen *Os hernedefra* med billeder, lyrik og fortællende tekster af kunstnere med relation til området, og efter quizzen læste Torsten Elsvor et hyldestdigt til mesterkokken Claus Meyer, som er opvokset i Nykøbing F.

Vi solgte mange eksemplarer af bøgerne *Tag tyren ved hornene!* (2025) og *Så englens synger* (2026) og de lidt ældre *Med ja-hatten på* (2019), *Med professorhatten på* (2020) og *Hver fugl synger med sit næb* (2022).

Sprogkredsen på festivalen Srogense i Bogense

Lørdag den 2. maj fik fem af Sprogkredsens medlemmer, Lise Bostrup, Michael Falkendorf, Karin Louise Sigurskjold, Ingrid Slott og Jette Pagh Stenbjerre stor applaus for quizen om kendte danske idiomatiske vendinger og ordsprog ud fra tekster i bøger

fra Sprogkredsen og Forfattergruppen Os herneldefra.

Da vi optrådte på en udendørs scene, måtte vi erstatte vores dias med udprintede og håndholdte A3-versioner af illustrationerne. Her fortæller Lise Bostrup om udtrykket *at skyde papegøjen*, og Jette Pagh Stenbjerre og Karin Louise Sigurskjold holder Gert Ejtons papegøje op for quizdeltagerne.

Festivalen Srogense i Bogense er en årligt tilbagevendende begivenhed, som byen Bogense afholder for at sætte fokus på Dansk Sprognævn, som siden 2019 har haft til huse i den smukke nordfynske by. Sprogkredsen har deltaget hvert år.

Præstø Litteraturfestival 2026

Lørdag den 20. og søndag den 21. juni deltog Sprogkredsen i Præstø Litteraturfestival. Vi deltog i en fællesstand i gågaden, og vi havde fokus på de faste udtryk og vores bøger og billedlotteriet *Med ja-hatten på spil*. Karin Louise Sigurskjold og Lise Bostrup deltog begge dage, Ingrid Slott deltog lørdag og Michael Falkendorf søndag.

Seniorfestivalen i Marielyst

Bygerne kom og gik dagen igennem i Marielyst på Seniorfestivalens første dag, men standpasserne Lise Bostrup, Karin Louise Sigurskjold, Ingrid Slott, H.C. Sørensen og Michael Falkendorf holdt humøret højt fra åbningen onsdag den 22. juli kl. 10 til lukningen af teltområdet kl. 17 dagen efter.

De fem standpassere var enten medlemmer af Den Danske Sprogkreds eller Forfattergruppen Os herneldefra. Det var første gang, forfatteren H.C. Sørensen fra Nykøbing Falster deltog i et af Sprogkredsens arrangementer.

Onsdag eftermiddag optrådte Ingrid Slott, Karin Louise Sigurskjold, Lise Bostrup og Michael Falkendorf med Sprogkredsens quiz om faste vendinger og ordsprog. Der var stor interesse blandt seniorerne.

Sprogkredsens generalforsamling 2026

Generalforsamlingen blev i år afholdt den 12. august på Kulturstationen i Vanløse. Vi glædede os over, at Sprogkredsens sprogpolitik med kritik af unødvendig brug af engelsk er blevet en del af dansk kulturpolitik, og vi noterede med stor tilfredshed, at interessen for Sprogkredsens bøger om idiomatiske vendinger og ordsprog er stor.

Deltagerne i generalforsamlingen var Michael Falkendorf, Elisabeth Handberg, Karin Louise Sigurskjold, Axel Krasson, Per Frode Koch, Jesper Sidelmann Markussen, Jette Pagh Stenbjerre, Irina Bjørnø, Ingelise Hallengren, Lise Bostrup, Bjarne Skildal-Jensen og Aminah Tønnesen.

Ny bestyrelse

Torsdag den 20. august bød Sprogkredsens hidtidige bestyrelse bød Bjarne Skildal-Jensen velkommen som ny suppleant. Bjarne er pensioneret folkeskolelærer og bor på Frederiksberg, og han har deltaget i mange af Sprogkredsens arrangementer gennem de ni år, Sprogkredsen har eksisteret.

Sprogkredsens bestyrelse konstituerede sig med Lise Bostrup som formand, Karin Louise Sigurskjold som næstformand, Jesper Sidelmann Markussen som it-ansvarlig og Lise Bostrup som kasserer. Lise fungerer som daglig bogholder, mens Jesper udarbejder årsregnskabet.

Sprogquiz på Amager

Den 11. september var Sprogkredsen inviteret til at afholde en quiz med idiomatiske vendinger og ordsprog i menighedshuset ved Højdevangskirken på Amager. Arrangementet var en del af Amager Litteraturfestival 2026.

På billedet ses Sprogkredsens quizpanel: Ingelise Hallengren, Jette Pagh Stenbjerre, Bjarne Skildal-Jensen, Ingrid Slott og Lise Bostrup.

Den Danske Sprogkreds sætter internationalt fokus på dansk sprog

Lise Bostrup ved Georg J. Lober's berømte H.C. Andersen-skulptur fra 1956. Bogen i Lises hånd er H.C. Andersen i USA, Syddansk Universitetsforlag, 2025, hvor hun har bidraget med en analyse af engelsksprogede oversættelser af H.C. Andersens eventyr.

Fredag den 24. april 2026 holdt Lise Bostrup et oplæg om H.C. Andersens eventyr i engelsk oversættelse på en konference i New York arrangeret af Society for the Advancement of Scandinavian Study (SASS). Foredraget findes i dansk oversættelse i *Sprogkræsen* 26. På billedet ses Lise Bostrup og professor Karin Sanders fra UC Berkeley University ved Sprogkredsens og Forlaget Bostrups bogbord i New York.

Torsdag den 28. maj holdt Lise Bostrup foredrag om de engelske oversættelser af H.C. Andersens eventyr på University of Alberta i Canada.

DEN DANSKE SPROGKREDS OVERRÆKKER

SPROGPRISERNE

SVANEN OG ÆLLINGEN

OVERRÆKKELSE AF SVANEPRISEN TIL DORTE ROHOLTE OG ÆLLINGEPRISEN TIL EWA DĘBSKA

TALER, LEJLIGHEDSSANGE OG STOR BUFFET MED H.C. ANDERSEN-INSPIREDE RETTER

30. SEPTEMBER KL. 19
I HEERUPSALEN

KULTURSTATIONEN VANLØSE

PRIS FOR GÆSTER 150 KR.
TILMELDINGSFRIST 20. SEPTEMBER PÅ:
DENDANSKEPROGKREDS@GMAIL.COM

 KULTURSTATIONEN
VANLØSE

Årets modtagere af Sprogkredsens priser Svaneprisen 2026 til Dorte Roholte

Af Lise Bostrup

Jeg lærte Dorte Roholte at kende for mere end 30 år siden. I september 1995 var vi sammen i Vilnius, hvor Dansk Litteraturinformationscenter arrangerede en udstilling af danske børnebøger og et seminar om dansk børnelitteratur. Her blev Dortes første børnebog, *Sommer på spøgelseshotellet* fra 1991, præsenteret i litauisk oversættelse.

Siden er der kommet rigtig mange bøger. Faktisk så mange, at Dorte i 2024 kunne udgive *Skriveglæde – min bog nummer 100*. Hun har skrevet for børn, unge og voksne: letlæsningsbøger, gysere, historiske fortællinger, noveller, krimier og romaner. *Mærkelige Mynthe* vandt Bogslugerprisen, og i 2025 udkom den historiske ungdomsroman *Tyskerpige*.

Dertil kommer et enormt ugebladsforfatterskab. Siden begyndelsen af 1990'erne har Dorte skrevet til bl.a. *Familie Journal*, og gennem årene er det blevet til tusindvis af noveller, kriminoveller og romanafsnit.

Men Svaneprisen er ikke en produktivetspris. Det er en sprogpris.

Dorte omtaler gerne sig selv som en håndværker, og det er en præcis betegnelse.

Foto: Uffe Brøns

Hendes materiale er det danske sprog. Hun skriver let forståeligt, men at skrive let er ikke det samme som at skrive simpelt. Hun er meget bevidst om LIX, ord- og sætningslængde og tekstens rytme, og hun varierer sine sætninger, så det letlæselige ikke bliver ensformigt.

Først og fremmest ved hun, hvem hun skriver til. I *Familie Journal* kan hun bruge ord og vendinger, der vækker bestemte associationer hos et ældre publikum. Når hun skriver for unge, vælger hun et andet ordforråd. Men hun forsøger aldrig at klæde sig sprogligt ud som teenager eller at lyde ung og "cool". Hun tilpasser sproget til målgruppen uden at opgive sin egen stemme.

Det er meget vigtigt for Dorte ikke at tale ned til sine læsere. At skrive let er ikke at gøre læseren dum, og at skrive for børn er ikke

at skrive barnligt.

Hun skriver ikke ned til sine læsere. Hun skriver hen til dem.

Også fortælleteknisk er Dorte en bevidst håndværker. Hun holder konsekvent en personlig synsvinkel, så læseren oplever verden gennem hovedpersonens øjne.

Hendes hovedpersoner er ofte kvinder. De er sympatiske, men ikke idealiserede. De er ikke fotomodeller, professorer eller genier, men mennesker med almindelige job, fejl og bekymringer, som læseren kan genkende noget af sig selv i.

Dorte har desuden en særlig evne til at lade små detaljer arbejde for fortællingen. En detalje kan først blot synes at karakterisere en person eller et miljø. Mange sider senere dukker den op igen og viser sig at have betydning for handlingen. Den var ikke pynt. Den arbejdede hele tiden for fortællingen.

I de senere år har vores veje igen krydset hinanden. Dorte er blevet medlem af Forfattergruppen Os hernedefra, og i 2026 har vi sammen redigeret krimiantologien *Slangen i skuffen. Kriminoveller og fortællinger fra Lolland, Falster og Sydsjælland*.

Fra *Sommer på spøgelseshotellet* i Vilnius i 1995 til *Slangen i skuffen* i 2026 går der 31 år. Gennem alle årene har tre ting været de samme: skriveglæden, respekten for læseren og håndværket.

Dorte Roholte gør sproget tilgængeligt uden at gøre læseren mindre.

Det er en væsentlig grund til, at Den Danske Sprogkreds tildeler hende Svaneprisen 2026.

Ællingeprisen 2026 til Ewa Dębska

Af Lise Bostrup

Ewa Dębska og Dorte Roholte, der i år modtager henholdsvis Ællingeprisen og Svaneprisen, repræsenterer to helt forskellige veje til det danske sprog.

Dorte har dansk som modersmål og skriver først og fremmest på sit sprogøre. Ewa har lært dansk som fremmedsprog og som akademisk fag. Hun har studeret grammatik og fonetik og arbejdet systematisk med udtale, ordforråd og sætningsbygning.

Ewa Dębska blev født i Poznań i 1967 og voksede op i Polen. Da hun begyndte at studere dansk ved Adam Mickiewicz-universitetet i Poznań, eksisterede jerntæppet endnu, og unge menneskers muligheder for selv at tilrettelægge uddannelse og fremtid var anderledes end i Danmark. Jeg lærte hende at kende, da jeg underviste på et sommerkursus for udenlandske danskstuderende på Den Internationale Højskole i Helsingør.

Efter universitetet arbejdede hun som dansk-polsk oversætter og tolk. Hun underviste også selv i dansk, bl.a. ved universitetet i Gdańsk og ved Det Danske Kulturinstitut i Warszawa. I 1999 gik hun ind i den polske udenrigstjeneste og kom samme år til den polske ambassade i København. Siden førte diplomatiet hende til andre poster, bl.a. ved den polske ambassade i Litauen og senere i Stockholm. Fra 2015 til 2017 var hun Polens ambassadør i Letland.

I oktober 2024 vendte hun tilbage til København som leder af Polens ambassade i Danmark, hvor hun imponerer alle ved at holde taler og afholde møder på flydende dansk.

Ewa er med til at bygge bro mellem Danmark og Polen. Det oplevede jeg meget konkret i 2025 i forbindelse med udgivelsen af *Roepolakkerne satte spor*, som jeg var med til at redigere. Bogen fortæller om de mange polske sæsonarbejdere, især unge kvinder, der kom til Lolland, Falster og Sydsjælland for at arbejde i roemarkerne. Da bogen udkom, åbnede Ewa den polske ambassade for os og var vært ved receptionen.

I Den Danske Sprogkreds er vi fulde af beundring for Ewa Dębskas sproglige kompetence på dansk og tildeler hende med glæde Ællingeprisen 2026.

Der er mindst fire mulige forklaringer på, at danske 15-åriges læsefærdigheder er faldet så markant.

Danske elever læser dårligere end før

Af Lise Bostrup

De seneste resultater af en international undersøgelse giver anledning til bekymring. Danske 15-åriges færdigheder i læsning er faldet til det laveste niveau, der er målt, siden Danmark begyndte at deltage i PISA i 2000.

PISA, *Programme for International Student Assessment*, gennemføres af OECD, Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling. Undersøgelsen foretages normalt hvert tredje år og omfatter 15-årige elever. I PISA 2025 deltog 91 lande og økonomier og omkring 760.000 unge. I Danmark deltog 5.098 elever på 283 skoler.

PISA undersøger læsning, matematik og naturfag. I 2025 var naturfag hovedområde; læsning var senest hovedområde i 2018.

PISA er ikke en almindelig skoleprøve. Formålet er at undersøge, om eleverne kan bruge deres kundskaber. Når det gælder læsning, handler det bl.a. om at forstå og vurdere tekster, finde oplysninger, forstå sammenhænge og forholde sig kritisk til det læste.

Hvad betyder 460 point?

PISA-resultaterne opgøres i point. Da systemet blev indført, blev skalaen konstrueret med et OECD-gennemsnit omkring 500 point.

I PISA 2025 opnåede de danske elever 460 point i læsning. I 2022 var resultatet 489 point. Det er et stort fald på blot tre år.

Ifølge Børne- og Undervisningsministeriet svarer tilbagegangen fra 2015 til 2025 til knap to års læring. En dansk 15-årig i 2025 befinder sig omtrent på det læseniveau, som en 13-årig befandt sig på i 2015.

Sådanne omregninger skal bruges med forsigtighed, men tendensen er tydelig. Tilbagegangen rammer desuden bredt og ikke kun de svageste elever.

Næsten hver tredje når ikke det grundlæggende niveau

PISA opdeler resultaterne i forskellige kompetenceniveauer. Niveau 2 betragtes som grundlæggende. Her skal en elev bl.a. kunne finde hovedideen i en tekst, finde oplysninger og reflektere over tekstens formål.

I Danmark nåede 71 procent af eleverne i 2025 mindst dette niveau. Det betyder omvendt, at 29 procent – næsten tre ud af ti 15-årige – ikke gjorde.

Kun fire procent befandt sig på niveau 5 eller derover, hvor eleverne bl.a. kan forstå lange tekster, arbejde med abstrakte begreber og skelne mellem fakta og holdninger.

Det er ikke kun et dansk problem

Danmark står ikke alene. Læseresultaterne er faldet i mange lande, og OECD taler om en bred international tilbagegang.

Men udviklingen er ikke den samme overalt. I Cambodja steg læseresultatet fra 2022 til 2025 med 18 point og i Filippinerne med 20 point. I Danmark faldt det samtidig med 29 point. Niveauet er dog stadig betydeligt højere i Danmark: I 2025 fik danske elever 460 point i læsning, mod 347 i Cambodja og 367 i Filippinerne.

Danmark ligger i 2025 omtrent på OECD-gennemsnittet i læsning. Det kan lyde beroligende. Men når gennemsnittet falder, er det ikke nogen stor trøst, at vi følger med nedad.

Hvorfor læser eleverne dårligere?

PISA kan fortælle os, at læsefærdighederne er blevet dårligere. Undersøgelsen kan ikke med samme sikkerhed fortælle os hvorfor.

En nærliggende forklaring er, at børn og unge læser mindre. Bøger og længere sammenhængende tekster konkurrerer med et stort digitalt udbud.

Mobiltelefoner, sociale medier, hjemmesider og apps træner os i hurtigt at springe fra det ene til det andet. Det er en anden måde at omgå tekst på end den koncentration, der kræves ved en roman, en længere artikel eller en faglig fremstilling.

PISA 2025 viser, at 36 procent af de danske elever siger, at de bliver distraheret af digitale apparater eller medier i de fleste eller alle naturfagstimer.

Der tales også om "forhastede læsere": elever, der skimmer en tekst, finder

En cambodjansk idealklasse med nationalflaget over tavlen, khmerskrift og udsigt til templet Angkor Wat.

noget, der ligner svaret, og svarer hurtigt – men forkert. At kunne finde et ord på en skærm er ikke det samme som at have forstået en tekst.

Coronapandemien og skolelukningerne kan have spillet en rolle, men tilbagegangen begyndte før pandemien og er fortsat efter den. Der må derfor også være mere grundlæggende forandringer i skolegang, læsevaner og hverdag på spil.

Flere børn har et andet hjemmesprog

Flere børn vokser i dag op i familier, hvor dansk ikke er det eneste eller det stærkeste hjemmesprog.

Det kan ikke bruges som en enkel forklaring på tilbagegangen. OECD's analyser viser, at ændringer i elevsammensætningen kun kan forklare en mindre del, og resultaterne er også faldet blandt elever uden indvandrerbaggrund.

Men et begrænset dansk ordforråd gør det vanskeligere at forstå en fagtekst. Man skal ikke blot kunne afkode ordene, men kende deres betydning og nuancer, forstå sætningsbygningen og følge en argumentation.

Derfor er der behov for systematisk arbejde med dansk ordforråd, grammatik, læseforståelse og længere sammenhængende tekster – til gavn for alle elever.

Og hvad med skrivningen?

PISA tester ikke skrivefærdighed som et selvstændigt hovedområde. Vi kan derfor ikke konkludere, at danske elever er blevet tilsvarende dårligere til at skrive.

Men læsning og skrivning hænger sammen. Den, der læser mange velkrevne tekster, møder ordforråd, stavning, sætningsbygning og forskellige måder at bygge en tekst op på. Læsningen giver sproglige mønstre, som man selv kan bruge.

Kunstig intelligens kommer oveni

Kunstig intelligens kan være et nyttigt redskab, også i undervisningen. Men hvis AI bliver en erstatning for selv at læse og formulere sig, opstår et paradoks.

Man bliver ikke bedre til at formulere sig ved altid at lade en maskine gøre det, og man bliver ikke en bedre læser ved at få en chatbot til at sammenfatte den tekst, man selv skulle have læst.

Måske skal vi genopdage noget gammeldags

Når en international undersøgelse viser dårlige resultater, følger der næsten automatisk krav om nye indsatser og undervisningsmidler.

Men måske skulle vi også genopdage nogle ganske gammeldags løsninger.

Børn skal have bøger mellem hænderne. De skal møde ord, de ikke allerede kender. De skal læse tekster, der er så lange, at man ikke kan nøjes med at skimme dem, og de skal lære at holde fast i en tankegang gennem flere sider.

Det er derfor glædeligt, at der igen afsættes betydelige beløb til fysiske skolebøger. Men bøgerne gør det ikke alene. De skal åbnes og læses.

PISA-resultaterne fortæller os ikke præcist, hvordan problemet skal løses. Men de fortæller os tydeligt, at der er et problem.

For man bliver ikke en god læser uden at læse.

Det skæve tårn i Pisa har intet med PISA-undersøgelsen at gøre – bortset fra, at også den handler om noget, der er skævt.

Kan vi på dansk?

Af Lise Bostrup

Den 30. april 2026 indledte Dansk Sprognævn en kampagne med titlen *Kan vi på dansk?*, der sætter fokus på brugen af engelske ord i dansk. Projektleder for kampagnen er cand.mag. Kasper Kristjansson, videnskabelig assistent ved Dansk Sprognævn.

Kampagnen er planlagt i tre faser.

1. fase – hvilke engelske ord vil vi gerne af med?

I den første fase, der løb fra den 30. april til den 29. maj, skulle respondenterne indsende engelske ord, som de gerne så erstattet med danske.

2.338 personer indsendte tilsammen omkring 2.100 forskellige engelske ord og udtryk. De fem hyppigst indsendte var *sale*, *nice*, *random*, *fuck* og *onboarding*. *Sale* lå klart øverst, og langt de fleste foreslog *udsalg* som dansk alternativ.

Sprognævnet foretog derefter en udvælgelse af materialet til anden fase. De hyppigst indsendte ord gik altså ikke automatisk videre. *Random* og *onboarding* kom med, mens *sale*, *nice* og *fuck* ikke gjorde.

2. fase – hvilke danske ord kan bruges i stedet?

Den 1. september åbnede anden fase. Her opfordrer Sprognævnet sproginteresserede til at vurdere eller foreslå danske alternativer.

Undersøgelsen består af to forskellige afdelinger.

Afdeling 1 – ord i en sammenhæng

I den første afdeling præsenteres 12 engelske ord i danske sætninger. Deltagerne skal tage stilling til forskellige danske alternativer og vurdere, om de kan erstatte det engelske ord uden at ændre sætningens betydning.

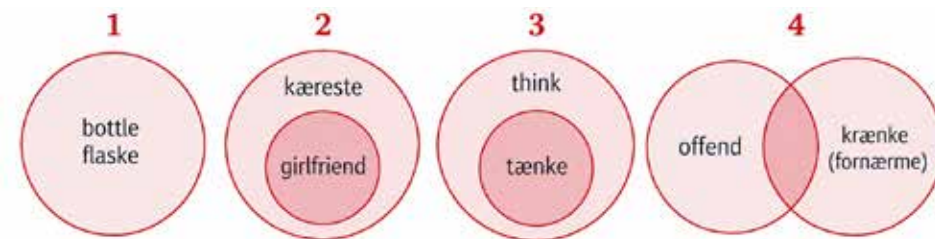
Ordene er: *weekend*, *random*, *committe*, *onboarding*, *doorstep*, *cringe*, *computer*, *woke*, *vibe*, *aligne*, *date* og *gaslighting*.

Her er konteksten en væsentlig hjælp, fordi sætningen afgrænser, hvilken betydning af ordet der spørges til.

Afdeling 2 – ord uden sammenhæng

I anden afdeling står ordene derimod alene, og deltagerne skal selv foreslå danske ord, der kan bruges i stedet for: *influencer*, *scrolle*, *interview*, *shopping*, *streaming*, *life science*, *download*, *podcast*, *doomscrolle*, *tablet*, *ghoste*, *browser* og *prepping*.

Her opstår et grundlæggende problem. Et ord har ikke nødvendigvis én bestemt betydning, som kan overføres uændret fra ét sprog til et andet. Når ordet står uden sammenhæng, må deltageren selv afgøre, hvilken betydning der skal findes et dansk alternativ til.

Ordnes betydningsfelter er forskellige

Når vi oversætter mellem to sprog, falder ordenes betydningsfelter sjældent 100 % sammen.

I nogle tilfælde gør de næsten. Engelsk *bottle* og dansk *flaske* har stort set samme betydningsfelt.

Andre gange har det danske ord et bredere betydningsfelt. Det danske ord *kæreste* kan både svare til engelsk *girlfriend* og *boyfriend*. På engelsk er man nødt til at skelne, mens man på dansk ikke behøver at udtrykke personens køn.

Det modsatte forekommer også. Det engelske ord *think* kan svare til de danske *tro*, *synes* og *tænke*. Spørger man, hvad *think* hedder på dansk, findes der derfor ikke ét rigtigt svar.

To ords betydningsfelter kan delvis overlappe hinanden. Det danske verbum *krænke* bruges både om at såre følelser og om at tilsidesætte juridiske rettigheder. I den første betydning kan ordet svare til engelsk *offend*, men ordene dækker ikke hinanden i alle sammenhænge. At føle sig stødt og at have fået krænket en rettighed er ikke det samme. (Se også Sprogkræsen 26, s. 28-30).

Det illustreres af det engelske ord *doorstep*, der anvendes i undersøgelsen, og det danske *dørtrin*. Begge ord kan betegne et dørtrin, men på engelsk bruges *doorstep* også om et kort møde mellem f.eks. en politiker og nogle journalister. Et sådant *doorstep* kan for den sags skyld godt finde sted i en park eller på en havn, hvor der ikke er døre i miles omkreds. Den betydning har det danske ord ikke, men det kan det måske få på grund af den voldsomme engelske påvirkning af sproget.

Det afgørende spørgsmål er derfor ikke altid: "Hvad hedder dette engelske ord på dansk?" Man må snarere spørge: "Hvad betyder ordet i denne sammenhæng, og hvordan udtrykker vi denne betydning på dansk?"

Det bliver særlig vigtigt i undersøgelsens anden afdeling, hvor ordene netop står uden sammenhæng. Forskellige danske forslag til det samme engelske ord behøver ikke vise, at deltagerne er uenige om, hvad ordet betyder. De kan ganske enkelt have forskellige betydninger eller anvendelser af ordet i tankerne.

Hvorfor skal det være ét ord?

Et problem i undersøgelsen er kravet om, at de engelske ord skal erstattes af enkelte ord. Engelsk *fortnight* svarer til *14 dage* eller *to uger* på dansk; dansk *døgn* kan på engelsk gengives med *24 hours*, *a 24-hour period* eller *a night and a day*.

Det afgørende må være, om den danske formulering er præcis, naturlig og forståelig – ikke hvor mange ord den består af.

Konnotationer

Endelig er der konnotationerne. To ord kan betegne omtrent det samme uden at være udskiftelige.

Hamsteren prepper.

Prepperen hamstrer.

I *Sprogkræsen* 24 (december 2024) sammenlignede vi det gamle danske verbum *at hamstre* med det nye *at preppe*. Begge ord kan bruges om det at anskaffe og oplagre fornødenheder med henblik på en mulig krise. Men ordene udtrykker ikke den samme holdning til handlingen. *At hamstre* forbindes med hamsternes indsamling af forråd og har fået associationer

til at rage til sig for at sikre sig selv, mens *at preppe* gennem forbindelsen med *prepare* snarere giver associationer til en fornuftig forberedelse.

To ord kan altså godt betegne nogenlunde det samme, men adskille sig ved deres værdiladning.

Hvad vil svarene vise?

Sprognævnets undersøgelse er interessant, ikke mindst fordi den rejser nogle grundlæggende spørgsmål om, hvad et dansk afløserord egentlig er. Skal ét engelsk ord erstattes af ét dansk ord? Skal betydningsfelterne være sammenfaldende? Og hvordan tager man højde for konnotationer og kontekst?

Med det spørgeskema, der foreligger nu, er der imidlertid en risiko for, at svarene kan tolkes som udtryk for, at vi bruger engelske ord, fordi der simpelthen ikke findes danske ord, der passer.

I Den Danske Sprogkreds følger vi udviklingen nøje.

Ja, selvfølgelig kan vi på dansk

Af Emil Delord Frimand Probst, studerende på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole

Sproget er under konstant udvikling. Enhver, der benægter det, tager fejl. Ord kommer, ord går. Ligesom os, der bruger dem.

Derfor er det i grunden svært at rette en kritik mod indflydelse fra andre sprog. Fordi det ret beset altid kan deklareres som udvikling.

Jeg mener dog, der nærmere er tale om afvikling, når jeg hører mængden af engelske ord, der erstatter mangt et velfungerende dansk ord.

Det, synes jeg, er synd. Ærgerligt. Unødvendigt.

For det, der i værste fald sker, er, at gode, danske gloser glider os af hænde og går til grunde. Det er sket før. *Obsternasig*, *prygelknabe* og *obsolet* er ikke ligefrem ord, du hører ofte. Nej, man kan sige, at *den stædige syndebuk er forældet!*

Men det gør måske slet ikke noget – eller hvad?

Det værste, der kan ske, er vel, at forståelsen forsvinder. Mellem de mennesker, der forstår – og de, der ikke gør. En kløft. Dem har vi masser af i Danmark. Så hvad gør en kløft fra eller til? Det er bare sproget, det, der forbinder os som nation, der står på spil.

Invasiv indtrængen

Hvis man lytter til en gængs samtale i det offentlige rum, lader og lyder det i hvert fald til, at det er et vilkår. Sågar en præmis for en almindelig samtale, at den helst skal indeholde et par engelske ord for noget, der allerede findes danske ord for i forvejen.

Bevares, fra tid til anden bruger jeg også fremmedord, hvor der nok findes et tilsvarende på dansk. Det kan jeg ikke benægte.

Men jeg står fast ved det faktum, at infiltrationen af engelsk i dansk er en ærgerlig brug af noget af det fineste, der netop adskiller “det tænkende menneske” fra andre arter i riget: vores sprog.

Vores fine modersmål. Den tunge, vor moder taler.

For mig at se er de mange engelske ord udtryk for tankeløshed. Magelighed. Dovenskab.

Jeg oplever i forskellige sammenhænge, at folk siger et engelsk ord højt – for derefter at spørge, hvad det danske ord er. Simpelthen, fordi de ikke kan huske det.

Og det er klart, at hvis de ikke bruger det (ofte nok), så glemmer de det hurtigt igen.

Derfor er den tilsvarende variant på engelsk nemmere for folk at bruge, fordi de bruger den regelmæssigt.

Det er, hvad jeg kalder tungetale.

Bekendtskab fra barnsben

Det er i og for sig mennesker i alle aldersgrupper, jeg hører slynge om sig med importerede ord til udsalgspris. Jeg tror, det handler om, at engelsk er det sprog, langt de fleste danske børn stifter bekendtskab med som deres første fremmedsprog.

Hvor fransk for århundreder siden var det finere borgerskabs sprog, blev tysk siden det sprog, der vandt indpas hos sine naboer mod nord, og på denne side af Anden Verdenskrig er engelsk – drevet frem af globaliseringen, interdependens og internettet – blevet det sprog, der hersker.

Fra skolebænken har danske børn engelsk fra de helt små klasser, og på deres telefon, iPad, computer og via internettet er det engelsk, de nærmest får ind med modermælken. Derfor lærer mange børn og unge at tale et vidt udvalg af engelske ord, som de så tager med sig videre i livet.

Det behov har jeg aldrig haft. Jeg har aldrig brugt timevis på at spille diverse computerspil med mine venner efter skole. Eller været så fascineret af det internationale fællessprog.

Derimod fandt jeg fra mine ungdomsår stor inspiration i det danske skatkammer, de mange gammelmødige gloser, faste vendinger, ordsprog og talemåder. En guldgrube af glæder for en sprogentusiast. Hov, det var vist et fremmedord fra græsk ...

En stjerneramt kvinde.

Hvad er korrekt dansk?

Kan man overhovedet tale om dansk som ... dansk?

For vort modersmål er et sammenskudsgilde. Med flest indlån fra nedertysk, græsk, latin, fransk og engelsk. Selvom sidstnævnte placerer sig lavest i den rangering, er det alligevel ord fra netop engelsk og amerikansk, jeg ofte hører erstatte et ellers glimrende dansk ord, der risikerer helt at blive forputtet og forkastet.

Og i dag går udviklingen af det danske sprog så stærkt, at man bør diskutere, om det overhovedet er dansk, der bliver talt – og om der nogensinde har eksisteret et rent dansk.

Jeg erkender, at det er en knivsæg, vi balancerer på. For visse ord er bedst tjent med ikke at blive oversat.

Er den *hårdkerne* indflydelse, engelsk har på dansk, *lavnøgle* lidt af en *aftalebryder*? Hvad *sparkstartede* det hele? Er vi blevet *stjerneramt* af vores eget sprog? Folk flokkes om *udsalgsord*, som var det *sorte fredag* til *sennat*. Der er ikke tid til *lillesnak*. Det er måske lidt af en *fange frase*, men hvem kan ikke lide en god *klintbøjle* uden for meget *tyrelort* i *ugeenden*?

Hvis du forstår, hvad jeg mener.

Et skifte i sproget

Hvor andre *bonder* med nogen, har jeg noget *tilfælles* med dem. Andre er *casual broke*, jeg er bare *almindelig fattig*. Mens andre *craver content*, *konsumerer* jeg indhold. De indgår *deals*, jeg *aftaler*. For dem er livet *crazy* eller *easy*. For mig er det *vanvittigt* eller *nemt*.

De har det *cringe*. Men jeg ved, at *akavethed* er noget, du selv skaber. De taler om *impact*, jeg om *indflydelse*. De *fader*, jeg *aftager*.

Min generation har det *tough*, de *struggler*, jeg har det *svært* og *kæmper*. De er tiltrukket af *vibes*. Jeg af *stemningen*. De vil gerne *joine*. Jeg *deltager*. De er *game*. Jeg er *klar*. Jeg er nok ikke særlig *relatable*. Til gengæld er jeg *relaterbar*.

Det er bare sådan, andre er. *Ish*. Jeg er nok mere *anderledes-agtig*. Sådan er det *indeed*. Sådan er det *bestemt*.

Sproget skifter hele tiden karakter. Nyt kommer ind, gammelt går ud. Men jeg holder stædigt, stejlt og sejlivet fast i, at mange af de ord, vi har på dansk, endnu ikke er gamle nok til at blive skiftet ud.

Så når Dansk Sprognævn spørger, om vi kan på dansk, svarer jeg: Selvfølgelig kan vi det!

Afløserord

Et afløserord er en betegnelse for et ord, man kan bruge i stedet for et eksisterende, som man ikke bryder sig om. Her er en oversigt over de ord, som Emil Probst leger med i sin artikel. Se også *Sprogkræsen 1*.

Pendulord, janusord eller autoantonymer?

Af Lise Bostrup

En strid om ord

Den 8. september, altså lige efter den norske kong Haralds død, bragte Kristeligt Dagblad på forsiden en kritik af, at en unavngiven journalist havde omtalt kongen som *lunefuld* i betydningen *fuld af lune*, altså *varm, glad og venlig*. Journalisten Mette Skov Hansen havde kontaktet Dansk Sprognævn, hvor medarbejderen Kasper Kristjansson forklarede, at ordet *lunefuld* var ved at udvikle sig fra at betyde at være *i sine lunes vold*, altså irrationel og *uberegnelig*, til at få en ny positiv betydning. Ordet var ifølge sprogforskeren *på vej til at blive et vaskeægte pendulord*.

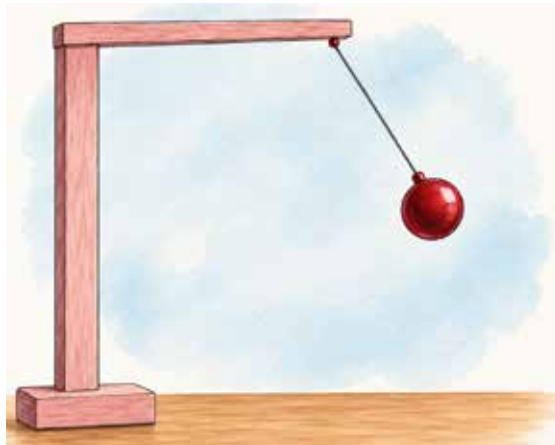
Her bliver sagen imidlertid interessant.

Et pendulord

Et pendul bevæger sig frem og tilbage. Men gør de såkaldte pendulord egentlig det?

Betegnelsen *pendulord* blev lanceret af professor Erik Hansen, tidligere formand for Dansk Sprognævn, omkring begyndelsen af 1990'erne. Interessant nok var han selv opmærksom på problemet med billedet. I *Sprog & Samfund* i 2004 medgav han, at betegnelsen ikke giver mening, hvis man opfatter pendulbevægelsen historisk. Hans forklaring var, at pendulet snarere skulle forstås som en bevægelse mellem to betydninger: Den ene bruger ordet i den ene betydning, den anden i den modsatte.

Betegnelsen bruges om ord, der har fået en betydning, som er modsat en tidligere betydning. De klassiske eksempler er *bjørnetjeneste* og *forfordele*, og listen bliver stadig længere. Kasper Kristjansson blev citeret for at sige, at vi *lige så godt [kan] vænne os til pendulord, for der kommer ikke færre af dem*.

Ordet lunefuld

Slår man *lunefuld* op i *Ordbog over det danske Sprog*, finder man ganske vist den velkendte negative betydning. Men ordbogen har også betydningen *lunerig*, altså *fuld af lune*. Og der er ikke blot et enkelt belæg.

Janus var en romersk gud for begyndelser, overgange og afslutninger. Han blev ofte afbildet med to ansigter, der vendte i hver sin retning – det ene mod fortiden, det andet mod fremtiden. Et Janusord er et ord, der kan have to modsatrettede eller næsten modsatrettede betydninger.

Hos Sneedorff omtales en mand som *tienstagtig, vittig og lunefuld*. Oehlenschläger bruger ligeledes ordet positivt, Goldschmidt skriver om en person, der talte *snart alvorlig, snart lunefuldt*, og et andet belæg omtaler *lunefuldt Skælmeri*. Den påståede nye betydning er altså gammel.

Interessant nok opererer Det Norske Akademis Ordbok også med begge betydninger, og her citeres Henrik Ibsen for i *Kærlighedens komedie* udgivet i 1873 at bruge betegnelsen *et lunefuldt udtryk* om en sympatisk, venlig og jovial mand.

Janusord

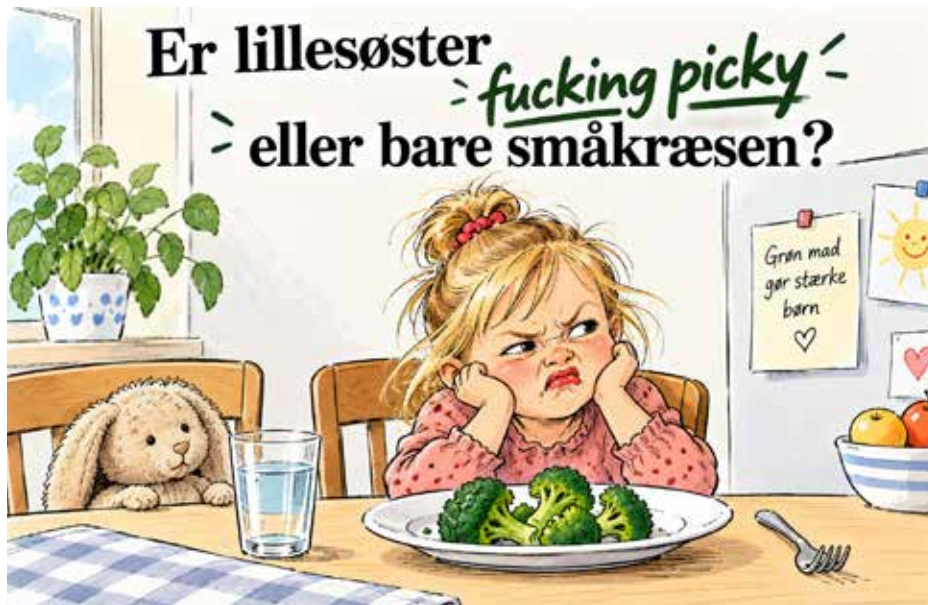
Ordet pendulord er en dansk betegnelse. I norsk sprogforskning kan man i stedet tale om janusord, altså ord, der har to modsatte eller modsatrettede betydninger. Janus er, som mange vil vide, en romersk gud, der blev afbildet med to ansigter i hver sin retning.

Ordbogsredaktør og professor i nordisk sprogvidenskab Dag Gundersen skrev f.eks. i 2013 en artikel med selve titlen *Janusord* i *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. Her hed det:

Et ord som kan ha to motsatte eller motstridende betydninger, kalles et janusord eller et autoantonym.

Her kan man tænke på ord, der på dansk og norsk har to betydninger, f.eks. *lære* (*learn/teach*), *låne* (*borrow/lend*), *modstykke* (*counterpart/contrast*) og *lunefuld* (*humorous/moody*).

En mere sprogvidenskabelig betegnelse for janusord er *autoantonym*: et ord med to modsatte eller modsatrettede betydninger.

Er lillesøster fucking picky eller er hun bare småkræsen?

En ny kræsenhed

Af Lise Bostrup

Ordet *picky* er ved at blive etableret som et ord i det danske sprog. Det engelske ord høres oftere og oftere i danske samtaler, og det dukker også op på skrift. Man kan være *picky* med mad, tøj, bøger, musik og mennesker – ja, tilsyneladende med næsten hvad som helst.

Den 16. august 2020 skrev redaktøren af Magasinet *KBH*, arkitekten Anders Ojgaard, en artikel med titlen *Løft Strøget ud af sumpen – tidspunktet er rigtigt om debatten om Strøget og Torvehallerne*. Her omtalte han Berlingskes kulturredaktør Anne Sophia Hermansens beskrivelse af Torvehallerne.

Hermansen bruger Torvehallerne som eksempel, hvor man er picky med hvem der får stadeplads. (Vores fremhævelse.)

Kort forinden, den 29. juni 2020, skrev en tidligere gymnasielektor ved navn Gert Holmgaard Nielsen en kronik med titlen *Det danske sprog is a young pretty blonde* i *Politiken*. Kronikkens overskrift er en humoristisk anglicisering af digteren Kai Hoffmanns lidt patetiske sangtitel *Den danske sang er en ung blond pige*, og i kronikken beskrev han den engelske påvirkning af dansk i en ironisk tone med læssevis af engelske ord og vendinger. Her finder man bl.a. formuleringen:

We [altså danskerne] don't care og er på ingen måde picky.

Et tredje eksempel findes i et bachelorprojekt med titlen *Utryghed i nutidens datingkultur* fra Roskilde Universitet, dateret den 23. maj 2023. Her bruger en af informanterne udtrykket: *picky datingkultur*.

Pudsigt nok bruger projektet også det gode danske udtryk “ny kræsenhed”. *Kræsen* er altså allerede til stede i teksten, men alligevel dukker det engelske *picky* op.

Men hvorfor ikke bare være kræsen?

Dansk har jo allerede et ord, der kan udføre arbejdet i alle tre eksempler. Man kan være *kræsen med*, hvem der får en stadeplads, man kan *på ingen måde være kræsen*, og man kan tale om *en kræsen datingkultur*. *Picky* udfylder med andre ord ikke noget hul i det danske ordforråd. Og *kræsen* har ovenikøbet en mulighed, som det kunne være sjovt at udnytte noget mere. Ordet kan optræde som andet led i nye sammensætninger.

I Den Danske Sprogkreds har vi selv dannet ordet *sprogkræsen*, som siden har lagt navn til vores blad *Sprogkræsen*. I Jens Raahauges nye bog *Ramt på smag, lugt og følelse* anvender han en beslægtet nydannelse (se anmeldelse s. 30). Han fortæller om barndommens tunge og klumpede dyne, der gav ham *et voldsomt tryk*, og skriver, at han siden har været ret *dynekræsen*.

Dynekræsen er måske en smule gumpetungt, men ordet viser en interessant mulighed i dansk. Vi kan danne ord som *madkræsen*, *kaffekræsen*, *bogkræsen*, *filmkræsen* og hvorfor ikke også *ordkræsen*? De er umiddelbart forståelige og anvendelige, selv om de endnu ikke har fundet vej til Retskrivningsordbogen.

Den kendte naturvidenskabsmand H.C. Ørsted interesserede sig også for det danske sprog og opfandt blandt andet ordet ordkræsen. (Se Sprogkræsen 7, 2020)

Ord og udtryk om høns

Af Karin Louise Sigurskjold

Ordsprog og faste vendinger afspejler det samfund, de blev til i. I Danmark, der i århundreder har været et landbrugssamfund, handler udtrykkene derfor ofte om livet på landet. Høns og hønsegårde indgår således i mange ord og talemåder.

Blind høne finder også et korn

Blind høne finder også et korn. Billedet af en blind høne, der pikker efter føde og tilfældigt finder et korn, viser, at selv en med ringere forudsætninger kan være heldig og opnå succes. Ikke alt beror på gode sanser, dygtighed eller erfaring. Held og tilfældigheder spiller også ind.

En fjer bliver til fem høns

H.C. Andersen tog udgangspunkt i en hønsegård i eventyret *Det er ganske vist!* fra 1852. Historien om en høne, der taber en fjer under fjerpudsningen, bliver efterhånden til et rygte om fem høns, der har plukket alle fjerene af sig. Jo flere led et rygte går igennem, jo mere forvrænges og overdrives det. Dette har givet os udtrykket *en fjer bliver til fem høns*. Han skrev også digtet *Konen med æggene* og eventyret *Hvad fatter gør, det er altid det rigtige*, der begge inddrager høns.

Blind høne finder også et korn. Illustration af Gert Ejton i Med ja-hatten på og Så englene synger, Den Danske Sprogkreds, 2019 og 2026.

Man kan også *have en fjer på*, hvilket betyder, at man er lidt beruset. Er man meget beruset, er man *hønefuld*. Hvorfor høns og alkohol er kommet til at hænge sammen, er uvist. Nogle mænd kan spøgefuldt eller nedladende omtale kvinder som *en flok høns* og deres indbyrdes samtale som *kaglen*. *Hønsesnak* er ikke forbeholdt kvinder, men betegner ligegyldigt sludder og overfladisk samtale.

At hakke på nogen

I 1920'erne beskrev den norske zoolog Thorleif Schjelderup-Ebbe hønseenes sociale hierarki. Den dominerende fugl kan hakke på de andre uden selv at blive hakket. Den næstøverste kan hakke på dem længere nede, men ikke på den øverste, og så fremdeles til den stakkels nederste i

rangordenen, der bliver hakket på af alle. Dette kaldes en *hakkeorden*. Udtrykket *at hakke på nogen* betyder i overført betydning at kritisere vedkommende igen og igen, f.eks. på en arbejdsplads.

Vi har også udtrykket *at have en høne at plukke med nogen*. Det betyder, at man har et mellemværende, der skal afklares, typisk gennem en alvorlig samtale.

Er man f.eks. den eneste mand på en arbejdsplads eller den eneste dreng i en søskendeflok, er man *ene hane i kurven*. Kurven sigter formentlig til de flettede kurve, som man tidligere transporterede fuglene til markedet i.

Man skal ikke lægge alle sine æg i én kurv

Høns lægger også æg, og ordsproget advarer os: *Man skal ikke lægge alle sine æg i én kurv*. Det er ufornuftigt at satse alt på én ting. Man bør fordele risikoen og have alternativer, hvis noget ikke går som planlagt.

Hvad kom først, hønen eller ægget?

Med spørgsmålet *Hvad kom først, hønen eller ægget?* møder vi et filosofisk paradoks, der går tilbage til antikken. Det anvendes, når det er umuligt at afgøre, hvad der forårsager hvad. Var det hønen, der først lagde et æg, eller var det ægget, der udklækkede en kylling, der blev til en høne? I daglig tale kunne spørgsmålet være, om lavt selvværd førte til et sammenbrud, eller om sammenbruddet førte til lavt selvværd.

At være en kylling

Ægget kan blive til en lille, gul og dunet kylling. Det hjælpeløse og svage ved kyllingen ligger nok til grund for udtrykket *at være en kylling*, der betyder at være fej eller let at skræmme. På engelsk kan man være en *chicken*, og *chicken out* betyder at trække sig, fordi man er bange. Forestillingen om fejhed kan hænge sammen med, at høns er letskræmte fugle, der tit løber forvirrede rundt, når de bliver forskrækkede.

Ravnemor og hønemor

Endelig kan man nævne *en hønemor*, der betegner en overbeskyttende og pylrende mor. Hun ønsker at beskytte sit barn mod alt ondt, men omsorgen kan hindre barnet i at udfolde sig og blive selvstændigt. Udtrykket stammer fra hønens instinkt for at våge over og beskytte sin kyllingeflok. Hønemødre går f.eks. frygtløst på alt, der truer deres afkom. En hønemor står dermed i kontrast til *en ravnemor*, der ikke passer på sine børn. Betegnelsen *ravnemor* bygger på en ældre forestilling om, at raven smider nogle af sine unger ud af reden.

Visdommen i hønsegården

Der findes flere ord og udtryk om høns, men vi kan konkludere, at hønsegården har spillet en stor rolle i dansk sprog. Overført til menneskeverden er der meget visdom, humor, ironi og kritik at hente fra hønsene.

Anmeldelse Interessant bog med udgangspunkt i sanser

Af Lise Bostrup

Ramt på smag, lugt og følelse er en lille bog i A5-format, der består af 38 små erindringskister, som knytter sig til lugtesansen, smagssansen og følesansen. Jens Raahauge har, hævder han i forordet, valgt synet og hørelsen fra, fordi det typisk er de to sanser, der fokuseres på i skolen i dag, mens de andre tre sanser overses.

Det er ikke altid helt klart, hvilke sanser de enkelte tekster knytter sig til, da det ikke fremgår af overskrifterne. Den allerførste tekst må relateres til følesansen, for den beskriver bl.a., hvordan den lille dreng Jens, hvis far var dyrlæge, fik lov at assistere ved en operation på en ko, der havde ondt i maven og ikke ville spise. Jens fik æren af at stikke sin lille drengehånd ind i en af koens maver og rode den igennem for eventuelle fremmedlegemer. Stor var begejstringen, da han engang fandt et søm, som en tømrer måtte have tabt ned i dens krybbe. Sømmet kom ud, koen blev syet sammen igen, og den lille stolte Jens fik lov at gemme sømmet som souvenir.

En anden af hans barndomserindringer handler om en mand, der havde en orne, som blev transporteret rundt til de andre gårde, når søerne der var klar til at blive befrugtet. På ornens kasse bag på traktoren var der skrevet: *Kærlighedskarusellen. Ingen roser uden torne. Ingen grise uden orne.*

Jens Raahauge beskriver besøget sådan:

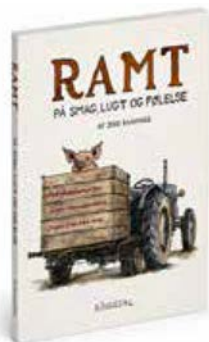
Sammen med mine små kusiner kunne jeg stå på soens ædetrug og kigge ind i båsen, når ornen blev lukket ind. Og så var der god underholdning i en rum tid.

Det kunne godt lyde, som om det er synssansen, der her er aktiveret, så man skal nok ikke tage det så alvorligt, når Raahauge proklamerer, at synet og hørelsen ikke er medtaget.

Raahauges små fortællinger har deres styrke i det konkrete og sanselige. Lugte, smage og kropslige fornemmelser bliver nøgler til en barndomsverden, som for længst er forsvundet, men som alligevel kan vækkes til live. Og måske er det netop bogens største kvalitet, at man under læsningen uvægerligt begynder at lede efter tilsvarende sanseerindringer i sin egen barndom.

Bogen er illustreret med fine og stemningsfulde penne- og tuschtegninger af forlæggeren Jens Skou Olsen. Alt i alt en meget fin og letlæst lille erindringsbog, der kan læses i små bidder – og som måske får læseren til selv at huske, hvordan barndommen lugtede, smagte og føltes.

Jens Raahauge: *Ramt på smag, lugt og følelse*,
Forlaget Ringedal, 2026, 199,95 kr.

Er du sprogkræsen?

Dikkedikkesprog – et forslag til et afløserord for elderspeak

Af Lise Bostrup

Et invasivt ord, der har fundet vej til medierne, er det engelske *elderspeak*, på dansk også kaldet *ældresprog*. Det betegner ikke de ældres eget sprog, men en særlig måde at tale til ældre på. Forskningen i fænomenet undersøger blandt andet grænsen mellem hjælpsom sproglig tilpasning og nedladende barnliggørelse.

Selve betegnelsen bruges dog ofte om netop den barnliggørende tale.

I Sprogkredsen bryder vi os som bekendt ikke om unødvendige engelske udtryk, og ordet *ældresprog* er både for bredt og for smalt. For bredt, fordi det også kan forstås som de ældres

eget sprog, og for smalt, fordi den nedladende barnliggørelse ikke kun rammer ældre.

Vores forslag til en betegnelse for den barnliggørende sprogbrug er simpelt hen: *dikkedikkesprog*. Ordet *dikkedik* er et lydefterlignende ord, man kan bruge, når man prikker kærligt til et lille barn. "Dikkedik, kan du smile til farfar?" Det kan være hyggeligt nok. Anderledes bliver det, når modtageren er en ung, en midaldrende eller en person over 80.

Til *dikkedikkesprog* hører f.eks. et overdrevent sødligt tonefald, unødvendigt langsom og overtydelig tale, ros for bagateller og et formynderisk *vi*, når taleren egentlig mener *du*, og højfrekvent brug af personens navn. Disse træk kendes også fra beskrivelser af *elderspeak*. Men langsom og klar tale er ikke i sig selv nedladende. Det afgørende er, om sproget tilpasses modtagerens behov, eller om modtageren på forhånd behandles som mindre forstående.

Den Danske Sprogkreds

program september – december 2026

- Onsdag 30. sept.
kl. 19–22 **Prisfesten Svanen og Ællingen**
Festmiddag, taler, sange og prisoverrækkelse
på Kulturstationen i Vanløse
- Fredag 2. oktober
kl. 16–17.30 **Kulturnatten i Nykøbing F**
Sprogkredsen optræder i samarbejde med Forfattergruppen
Os herne defra i Glassalen på Hovedbiblioteket, Kongensgade 43.
- Fredag 9. oktober
kl. 18–23 **Kulturnatten i København**
Quiz om faste vendinger med overført betydning.
Klingbjerg Boghandel, Sankt Pederstræde 51, 1453 Kbh K.
- Onsdag 21. okt.
kl. 19–21 **Præsentation af antologien *Slangen i skuffen***
Kulturstationen i Vanløse.
- Fredag-søndag
30. okt.–1. nov. **Bogforum i Bellacenteret**
Sprogkredsen udstiller på stand C3-052.
Korte præsentationer på standen hver dag.
- Lørdag 31. okt.
kl. 16.30–17 **Præsentation af krimiantologien *Slangen i skuffen***
på Bellascenen og efterfølgende reception på standen.
- Onsdag 18. nov.
kl. 19–21 **Kunstig intelligens' betydning for dansk sprog og sprogforskning**
på Kulturstationen i Vanløse.
- Onsdag 2. dec.
kl. 19–21 **Sprogkræsen julehygge**
På Kulturstationen i Vanløse.

Medlemskab i Den Danske Sprogkreds koster 250 kr. om året og inkluderer fire numre af ***Sprogkræsen***, et eksemplar af Sprogkredsens årlige udgivelse og gratis adgang til kredsens arrangementer. Et abonnement på ***Sprogkræsen*** koster 300 kr. pr. år.

Alle Sprogkredsens udgivelser kan bestilles på Sprogkredsens hjemmeside.

Den Danske Sprogkreds
Herlufsholmvej 11, 2720 Vanløse, 38 74 36 00 / 26 71 78 37
www.DenDanskeSprogkreds.dk / Facebook: Den Danske Sprogkreds